

LITURGIJSKA GLAZBA ZA MLADE¹

FELICE RAINOLDI

Como, Seminario vescovile

UDK 783

Stručni rad

U temi "glazba" odnos između mladih i liturgije toliko je složen i varav da se gubi volja o njemu raspravljati. Ali istodobno i dalje izaziva strastvene sudove i suprotna stajališta, bilo da se pokušaju tumačiti iskustva proteklih dvadeset godina bilo da se to pitanje želi staviti u odnos prema današnjem stanju.

Pravi čvorovi "zapleta" skopčani su s pojmovima koji se upotrebljavaju u postavljanju pitanja. Kako ih shvatiti? Na koje se tlo smjestiti da bi se razmotrila vrednovanja i sudovi? I kako se svrstati kada treba prijeći od načela ispravnih ali apstraktnih u različite slavljeničke prilike? Teška pitanja, koja se mogu preoblikovati u niz potpitanja kao što su ova:

- Što znači "liturgijska glazba"?

Paradigma "glazba" podržava, prije svega, množinu sastojaka i elemenata čije tumačenje donosi isto toliko problema. Glazba je pjesma: ali pjesma je literarni ili vokalni oblik, ona je ritam, melodija, vrsta vokalnoga, vrsta lingvističke službe, vrsta stila vezanoga za ideološke i kulturne čimbenike, pokreti tijela... Glazba je zvuk koji prati pjesmu ili se u nju umeće: ali zvuk koji, sa svoje strane, zavisi od instrumenata ili od instrumentalnih sastava različitih zvukovnih kategorija, sa solističkim ili kombiniranim izvođenjem, od harmonijskih

¹ Iz: Rivista liturgica 79 (1992) 395-413, preveo Petar Bašić

izbora, od glasnoće, od tehnika izvođenja, od isto toliko gestualne tjelesnosti kretnji u interpretaciji... Možda neka vrsta mladenačkog ukusa ili mođe više voli neke od tih mjerila i zanosi se nekim izvan-glazbenim kodovima koji se združuju sa glazbom. Ali čini li to glazbenu datost u sebi "mlađom" ili "starijom"? Ne, odgovara netko! Ali onda ne vrijedi li isti argument i za "liturgijsko", koje ovdje valja shvatiti kao prostranu cjelokupnost "službi i oblika koje zahtijeva bogoslužje"? Kako se može stići dotle da se "glazbenom u sebi" prida neosporno "liturgijsko" određenje? Samo ako se prihvaćaju neki "kulturni" zahtjevi koji su ideološki oblikovali određen pojam "sakralne glazbe", uzdignut u posljednjih sto godina povijesti, i sastavni dio cecilijanskog "creda". Ali onda s kojom dosljednošću oni koji zastupaju postojanje "sakralne glazbe" mogu nijekati opravdanost kategorije "glazba mladih"?² Postoji, znamo, pozivanje na juridičke propise ili na crkvene dokumente. Ali vjerodostojnost njihova govora, gdje nije posrijedi pitanje vjere, poziva se na "kulturno". Jedan primjer: postoji, glede glazbenih instrumenata, rečenica u Musicam sacram (br. 63), koju ponavlja CEI u noti od 23-24. veljače 1970. (br. 15): ona upućuje na sud i na općenitu uporabu, unutar neke kulture. Samo se tako može odrediti kada je neki instrument toliko vlastit profanoj glazbi da ne može biti pripušten u bogoslužje. Ali odgovorni za programe vođenja "bogoslužja" nisu jedini tumači ili tvorci kulture. Mogu biti promicatelji "kontra-kulture" ako to žele i ako to drže potrebnim; u tom slučaju valja igrati otvorenih karata, i bez dvosmi-slenosti.³

² Navodim iz jednog članka u "Bolletino Ceciliano", prenesenoga i u "Liturgia" CAL (9/1975, br. 198, str. 458), ovaj odlomak mons. L. Migliavacca-e: "Glazba mladih". To je još jedan izraz koji ništa ne znači. Nema glazbe 'mladih', kao što nema ni glazbe 'starih'. Postoji glazba, i to je sve. Glazba može biti lijepa ili ružna, laka ili teška..., ali ne može se pripisivati jednoj ili drugoj dobi, kao što se ne može pripisivati ni jednomu ili drugomu društvenom sloju, kako bi htjelo marksističko poimanje umjetnosti."

³ Neposredno nakon izlaska te odredbe nastala je živa raspra o upotrebi instrumenata. "Bolletino Ceciliano" nastupio je kao tumač misli biskupa i talijanskog katoličkog osjećaja te je protumačio da tekst CEI progoni "harmoniku, gitaru, udaraljke itd." "Mladi", u ime svoga "kulturološkog osjećaja", na temelju vlastite prosudbe i opće upotrebe osjetili su se ovlaštenima upotrebljavati gitare i udaraljke... Biskupi su zauzeli suprotne stavove, prema vlastitom shvaćanju "saborskog otvaranja" i pastoralnog osjećaja. Raspre, sve više nego utihnule, razdijelile su duhove. Ali

Još jedan primjer: što se tiče "pjesama", kako tumačiti rečenicu, više puta ponovljenu i čak uvrštenu u precizacije talijanskog misala iz 1983: "Neka se ne uvodi trajno nijedan tekst u liturgijska slavlja bez prethodnog odobrenja mjerodavne vlasti"? Ako je načelo više nego valjano, zašto se "mjerodavna vlast" igra skrivača, tako da se pokazuje nepostojanom? A ako je tko opunomoćen, tko je to? Možda RTV? Je li video, što se tiče glazbe, današnja i glavna škola "liturgijskoga"? Uistinu mali ekran, više nego publikacije, ima danas prilično veliku ulogu. Ali koliko dvosmislen i protuslovan, u samom području "autentične liturgičnosti" pjesama. I stoga što neke nedjeljne ili blagdanske mise vode ekscelencije, javno šutke sporazumni s repertoarom koji se izvodi ili spektakularizira. I još jedanput se može ustvrditi cijela zbrka tumačenja dokumenta što ga je izdala CEI,⁴ a da se nema hrabrosti provjeriti dosljednost njegova provođenja. Može se od toga i odustati, naravno! Ali onda bi bilo dobro prestati i s pričama o sakralnoj ili nesakralnoj glazbi, o blagoslovljenim ili đavolskim instrumentima...

- Valja se pitati i o značenju koje treba dati riječi "mladi". Barem koliko to čine školski programi i sam katehetski pastoral: bilo glede dobne granice bilo glede stanja vjere i odgojno-obrazovnih putova, imajući na umu množinu kulturnih obzorja. I, naravno, mjesnih predaja i u načinu "osjećanja" i "činjenja" glazbe u odnosu prema molitvi i bogoslužju. Subjekt "mladi" može se lako mistificirati ako nije predmet mnogih razlikovanja: to je vrijedilo za prošlost i vrijedi za sadašnjost. Istina je da je, što se tiče ponašanja gledom na glazbu, standardiziranje određenih kulturnih modela, prema različitim modnim valovima, uzrokovalo novo opće ponašanje, promijenilo opažanja i ukuse. I u odraslih, međutim, osim u mladih. U nekim slučajevima i to stvara "reakcije", "kontra-kulturna" stajališta.

Katolička produkcija pjesmica, liturgijskih pjesama i općenito glazbe zvane mladenačka jest, u svakom slučaju, kako će se reći dalje,

---

naglasci izraženi, tada, u časopisu "Il canto dell'assemblea" (1970, 23, str. 15-16) odbačeni su i nedavno u knjizi: E. PAPINUTTI, *L'isola del buon senso*, Como 1991, str. 65-66.

⁴ Riječ je o "Odredbama o televizijskom prenošenju mise" od 14. 6. 1973. (usp. Enchiridion CEI 2, 17, str. 114 sl.). U br. 8 razmatra se uporaba instrumenata, a u br. 16 govori se o pjevanju.

pretežno prijenosnička; svrstala se usmjerujući se, s pomoću nekog pobožnog krštenja, prema razvodnjenom sakralnomu. Proizlazi "katolička", u onom malo podrugljivom značenju što ga naziv ima prema danas općenito raširenom načinu mišljenja: za koju se međutim može dati ovlast ako se usmjerava prema nečemu što nije ni meso ni riba. Možda je grijeh te produkcije upravo u tom njezinu "para-kulturnom" pravilu, što bi Dante nazvao "mrskim Bogu i neprijateljima njegovim". Svakako, mnogi su se katolici bacili u to. Na području produkcije i pastoralne potrošnje. I ne izjavljujući to, zbog pojmovne kakofonije, i na polju molitveno-potrošačkoga. Evo izjave jednog prijatelja devedesetnaestogodišnjaka, nemilosrdnog prema tolikim simpatičnim svećenicima i gorljivim sestricama: "Katolička mladež kojoj dopuštate slaviti na glazbeno 'posuvremenjen' način samo su obmanuti naivci, marionete koje reproduciraju u šesnaestinaama moj zanat. Ali znam da je sve to glazbeni konzumizam, i činim to iz jasnih ekonomskih interesa. Barem bi molitva morala biti nešto ozbiljno." Prijatelj, koji svira svake večeri u noćnim lokalima, bio bi, kako sam kaže, ne toliko vjernik, ali ni toliko licemjer da stavi jedne do drugih glazbene prakse i stilove sredina koji idu od različitosti do suprotstavljanja. (Pljesak, ovaj put, prijatelja cecilijanaca!) Osobno držim da su i u ovoj mudroj izjavi potrebni "distinguo". Ali ovdje je imala ulogu samo da potkrijepi zaključak da ima "mladih i mladih".

Neću anticipirati druge problematične zaplete, pastoralne i obredne naravi, koji će izići na vidjelo u nastavku izlaganja. Prethodna napomena, koja se prilično produžila, dobro tumači izraženu muku da se iznova razmotri predmet u vezi s kojim je uvijek više bilo prostora za oštre i redovite polemike nego za mirna promišljanja i međusobno sučeljavanje strana oko pravih vrijednosti i njihovih suprotnosti koje su u igri. Bahatost protumladenačkih ili promladenačkih strančara, s metodom "tko ustraje, pobjeđuje", toliko je zaoštrila suprotna mišljenja i praksu, sa štetom za Crkvu, da smo svi zbog toga gubitnici.

Što se mene tiče, ovim priopćenjem ne bih htio, utvrđujući stvarno stanje složenih pitanja, učiniti ih još težima. Ali u određenom je smislu neizbježno, jer ne poznajem recepte za rješenje. Dakle, vrednovanja koja ću izreći posve su osobna: stavljaju prst

na ranu da ne nastane gangrena. Malo polemike, uostalom, bolje je od mrtvila, ako je posrijedi "lansiranje" pitanja samo prividno rubnih... Bilo bi tragično da budućnost bude samo ili konfliktna reprodukcija dvaju desetljeća borbe ili traženje lažnog pacifizma s napuštanjem iskustva proglašenog stečajnim samo zato što je neudobno.

Premisliti one sad već daleke godine...

Ne vraćajući se u 1966. godinu, kad se iz Rima proširila prva talijanska ploča s "Misom mladih", čitam na požutjelom ciklostilskom umnošku iz 1969. ovaj tekst mladenačke "liturgijske" pjesme (s jedne ploče EP):

"Sve ako stari gavrani grakću riječi nesreće,
mi mladi vidimo jutarnje svjetlo.
Vidimo tvoja djela i za njih te hvalimo.
Ovo je bolji, slobodniji, istinitiji svijet
koji u tvoje ime izgoni sablasti prošlosti.
Za postignuće znanosti, Gospodine, hvalimo te.
Za umjetnička blaga, Gospodine, hvalimo te.
Za borbu protiv neznanja... gladi... rata... rasizma...
Za sve se to borimo,
ali sve ako je cilj daleko, ti nam daješ nadu i zato:
sve ako stari gavrani... mi mladi vidimo..."

Istinski "Symbolum" sedamdesetih godina - tako bismo ga mogli nazvati danas, dok se, kad ga iznova čitamo, javljaju suprotne reakcije. Otkriva se golema prostodušnost, gotovo da se treba stidjeti, prožeta utopijskim nabojem; ali obnavlja se, s nostalgijom, uspomena na vrijeme koje zrači oduševljenjem zbog dirljive iskrenosti hranjene nadom. U te se stvari vjerovalo. Nije to bila retorika osim oblikom. Bit je bila u zanosnom "posvajanju" duha koji se osjećao da izlazi na vrata II. vatikanskog sabora, koji je lebdio nad svim područjima svijeta. Govorim o "duhu" koji je govorio sveopćim jezikom, što ga "hermeneutike" još nisu stavile u prave okvire i što ga je liturgijsko slavlje, i ono novoga stila, "moralo" prihvatiti kao hvalu i zahvaljivanje. "Glazba" je bila prisutna, ali više u drugom planu. Oh, bolje, težila je da izroni kao "simbol", nedvojbeno nevješto usvojen, nečega drugoga, stvarnosti velikih i lijepih kao san. Sve u svemu: činilo se da je

"novo vino" ponudeno Crkvi, u njezinim odnosima sa životom, s poviješću i s institucijama. I opazalo se, prema evanđeoskoj prispodobi, da neće biti prikladne, da ga prime, "stare mješine".

Prihvaćala se, nedvojbeno, s radošću obnova nekih posuda staroga liturgijskog podruma, ali se također opazala, proročki, potreba odlučnije inkulturacije obrednih oblika, da ne ostanu strani življenomu. Ta djelatnost, naravno "nadgledana" od odgovornih, morala se dogoditi kao rezultat rada revnih radilišta vjernika sposobnih, osim za pamćenje, i za "novosti". Nije li tipično za svako proljeće da proizvodi nove grmove, u prekomjernoj količini, premda se zna da neće svi uspjeti proizvesti cvjetove i plodove? I je li možda grijeh optimistički primiti jedan ekumenski sabor kao "proljeće": to više što su mladi samo snažno vjerovali metafori što ju je proglasio zbor pastira?

Ne. "Mise mladih" nisu bile "ludo i bogohulno podrugivanje proizvedeno šumovima, orgijskim zvižducima i krikovima svetih riječi".⁵ A mladi koji su u tome sudjelovali nisu bili oni koje je drsko opisao G. Confalonieri.⁶ Glazba i tekst pjesama koji su, kako će se napomenuti, uistinu imali slabosti i nedostataka, nisu međutim ni bili sve; točnije je tumačiti ih kao simboličku pojavu nove nade. Makar nespretna, ali iskrena. To je, mudro, već onda dozvao u pamet L. Della Torre, autor sa G. Stefaniem knjižice "inicijacije" naslovljene "Misa za zajednice mladih".⁷ Problem mladih postavljao se, i eklezijalno, kao gorući kulturni problem, i s tim uzavrelim kulturnim odgovornici za "kultne" oblike morali su hrabro urediti račune.

Stanjem se pozabavilo, pošteno i ozbiljno, društvo *Universa laus*, zakazujući u Firenzi (9.-12. travnja 1969.) nacionalni kongres o "Glazbi mladih u liturgiji", na kojem su se okupila 84 sudionika iz cijele Italije.⁸ Blagovremeno je i "Rivista liturgica" objavila monografski

⁵ Taj sud Pellegrina Ernetta izražen je u časopisu "L'amico del clero". Odgovornost za tvrdnje ostavljena je autoru.

⁶ "Riječ je ili o mladima zaslijepljenima tom glazbom ili o glazbenim nezalicama. Ako su nezalice, treba ih odgajati. Ako zaslijepljeni, zanesenjaci za tom glazbenom vrstom jesu čupavci i različite podvrste strastvenih igrača biljara, čuvari trgova s raskrižjima, revnitelji plesa, pobornici umjetno stvorenih mjesta sreće, ulični zadirivači i tome slično."

⁷ Niz "Iniziazione cristiana", Queriniana, Brescia 1968.

⁸ Akti susreta objavljeni su u časopisu "Il canto dell'assemblea", br. 17 (Elle Di Ci).

dvobroj o toj temi.⁹ Sljedeće godine (23.-24. veljače 1970.) objavljeno je priopćenje Biskupskog povjerenstva za liturgiju, naslovljeno "Misa za mlade",¹⁰ s važnim uputama i odredbama, ali kojega se, nažalost, osobito naglasio "restriktivni" vid. Silna prašina koju su podigli različiti izazivači smutnje i neumjerena reakcija mladih svima su pomutili jasno gledanje stvari. Knjigu Lothara Zanettia, koja je prevedena na talijanski,¹¹ neki su gledali s nepovjerenjem, a drugi su je prihvatili kao stijeg. Isto vrijedi za intenzivnu diskografsku i izdavačku produkciju repertoara pjesama mladih (asiška Pro Civiltate, Elle Di Ci, EP, čak i Carrara), pojačanu golemom hrpom ostvarenja više krajevnih, sa drugim kanalima širenja. Bila bi potrebna cijela knjiga da se sve to dokumentira, to više ako bi se htjela iznijeti na vidjelo, zajedno, zbrka sudova laskanja ili osude.¹²

Što se tiče pokušaja konkretnog "posredovanja" povrh neplodnih suprotstavljanja, valja dozvati u pamet dvije težnje koje se međusobno dopunjuju. Prva je ona koja traži "ozdravljenje" iznutra glazbe za skupine mladih, s poboljšanjem kakvoće tekstova i nadziranjem-razlučivanjem ritmičko-metričkih ponašanja. Najbolji prijedlozi došli su od autora kao D. Machetta, G. M. Rossi, N. Barosco, P. A. Sequeri

⁹ Usp. RL 56/1969, br. 3-4: *Mise mladih*.

¹⁰ Usp. Enchiridion CEI, sv. 1, br. 131, str. 839-844.

¹¹ L. ZANETTI, *I giovani rinnovano la liturgia*, Elle Di Ci, Leumann 1971.

¹² Jedna od najznakovitijih zgoda za njegovu "mjerodavnost" i "službenost", prigodom kojega se moralo iznova raspravljati o temi, bilo je hrabro izlaganje mons. Luciana Migliavacca-e na sjednici CEI 14. veljače 1977. Kao drugu stranu prijedloga jednoga "talijanskog liturgijskoga glazbenog repertoara" (pojavi se dvije godine kasnije, 20. veljače 1979, kao dokument i popis, ne postigavši očekivani uspjeh), naznačio je i načela "isključivanja", navodeći za primjer popis pjesama koje se ne mogu predložiti premda su veoma raširene. Evo dio tog teksta, prenesenog u glasilu CAL "Liturgia", br. 235-236, str. 22 (98).

1) Tekstovi s infantilnim postupcima, vlastitim kanconetizmu. Npr. "Spero in Te, Signor", "Se un uomo ha fame", "La Messa è finita, ma Cristo rimane con noi"...

2) Sentimentalni i romantični tekstovi. Npr. "Quando busserò alla tua porta", "Il Signore è la luce che vince la notte"...

3) Tekstovi teološki manjkavi. Neki stihovi pjesme "Dio s'è fatto come noi", "Le tue mani son piene di fiori", "Non so proprio come far"...

4) Glazba odvratna. Npr. "Come è bello, Signor, stare insieme", "Dio s'è fatto come noi", "Laudato si', o mi Signore", "Esci dalla tua terra e va".

Moguće je i ne složiti se s time, ali se mora priznati da je tu govor jasan: takvo što može biti polazište za različita promišljanja.

i drugi. Druga je liturgijsko-glazbena pedagoška linija koju je slijedilo društvo *Universa laus*, s pretvaranjem časopisa "Il canto dell'assemblea" u "Musica e assemblea", od 1975., u slijedu redovitih naznaka studijskih susreta na više razina za mlade glazbene animatore. Nakanu je bila "poći od postojećeg stanja" mladih ili skupina i voditi ih postupnom poboljšanju u oblasti načela i tehnika, bez prejudiciranih isključenja repertoara ili instrumenata. Ali "snage" koje su se osjećale na strani "službenosti" nastavile su zanemarivati takve inicijative,¹³ ako ne, kadšto, ozloglašavati ih sumnjama.

Nesmetano je, međutim, mogla nastaviti izdavačko-diskografska linija različitih katoličkih kuća, u registru dvosmislenosti, jer, u krugovima crkvenoga konzumizma, izlazila je, zajedno s nekim liturgijski valjanim i prihvatljivim pjesmama, cijela hrpa pjesama, ispremiješanih instrumentalnih modela i modela ponašanja, prijepornih zbog nedostatka jasne oznake ili obrazloženoga prijedloga o namjeni: kateheza, recitali, liturgija...

Uskoro će pojavak skupina i različitih katoličkih pokreta postati pristaništem u "sretnim otocima glazbe" prema različitim izbornim srodnostima, u sjeni karizmatičkih vođa tvoraca govora osjećanih kao "vlastiti", premda su naprosto preuzeti. U tim skupinama postalo je mogućim "zakonito" prakticirati alternativni "obredni sustav", topao i ugodan, no prijeporan barem u onoj mjeri u kojoj odvrća od "siromašnih" slavlja župnih zajednica.

Kritički ispitati iskustvo...

Korisno je, s rastojanja, pokušati općenito vrednovati, ali bez strasti, činjenice dozvane u pamet na brzu ruku i izvući odatle opomene, upozorenja pa i pastoralne poticaje za sadašnjost, premda se stanje znatno izmijenilo. Pokušat ću napomene razvrstati tako da mognu izići na vidjelo stalno aktualna valjanost nekih instancija, granice ili dvosmislenosti nekih izbora i skup počinjenih pogrešaka,

¹³ "Bolletino Ceciliano" i glasilo CAL "Liturgia" dobro paze da ne daju ni najmanji znak da se pojavio časopis "Musica e Assemblea". Kako god bilo, ta publikacija, uza svu svoju skromnost, ostaje u povijesti kao živo i promicateljsko svjedočanstvo rada osoba koje su, u zanosu i vjernosti Crkvi, htjele radije raditi, pa makar uprljale ruke, nego moralizirati i teologizirati na koži vjernika, mladih u prvom redu.

na tom putu, zbog postavljanja "za ili protiv". Ono što je sigurno, već sam istaknuo: to je besplodnost svađa i počinjenih prekršaja. Spriječili su i da se stave na svoje mjesto vjerodostojna i svima prihvatljiva iskustva u svjetlu vrhovnog načela ljubavi prema 1 Kor 13. Umjesto da se prepustimo da nam pitanja postavljaju "znakovi vremena", da ih raspoznamo kao poziv na obraćenje, umjesto da se založimo u pretvaranju neuklonjivih napetosti u svjedočenja zajedništva i da čekamo u aktivnoj nadi sazrijevanje plodova, uspjeli smo izgubiti vrijeme, i ne samo to.

Danas i u ime opetovane nesuglasice o "svetomu", izlažemo se opasnosti da, liturgijski, ponovno postanemo pretsaborski, ne samo na području "glazbe"! U međuvremenu je vjera mnogih mladih oslabila. Njihova se prisutnost na nedjeljnim skupovima prorijedila. U onih koji su ostali ili pridošli ne zapažaju se idealni poticaji ni nadanja u novosti, nego se zapaža raširenje građanštine; prepoznaje se ili mirenje s ograničavanjem ili težnja za bježanjem u egzotično koje bi se privatno uživalo. "Egzodno" nastojanje popušta dok sumnjivi proroci obnavljaju nostalgичne mitove o starom luku. Ako su se neke napetosti ublažile, to je samo stoga što se umanjila i životnost. Ako su određeni neumjereni porivi oslabili, to je više zbog inercije nego zbog obraćenja. Dok, naprotiv, ali po istoj logici, zbog odricanja od odgovornosti ili zbog dopusnih pogađanja mogu se obnoviti liturgijski slučajevi novoga tipa mladenačke površnosti. Spasiti mlade protiv liturgije ili spasiti liturgiju protiv mladih: tako se kadšto pokazuju danas, kao besmislena dilema, izbori ljudi koji imaju samo nominalno poštovanje prema liturgiji ili prema mladima. To je razlika postavljanja u usporedbi prema onim prekorenim sedamdesetim/osamdesetim godinama: kada su s manjom institucionalnom "mudrošću", ali i s manjom "zloćom" oni koji su bili mladi dobro ili srcem, mislili da mogu spasiti sutrašnja pokoljenja i obnovljenim slavljeničkim oblicima, dajući mladenačkije, radosnije i bratskije crte sakramentalnom licu Crkve, bilo u njezinoj obrednosti bilo u njezinu misijskom životu.

A evo sada, s više pojedinosti, premda vrlo pojednostavljeno i sintetički, lepeze odlučnijih problema i činjenica koje dovode u žari-

šte cijelo pitanje, u odnosu prema prošlosti, ali i gledom na budućnost.

1. Glavne osnovne instancije povezane s nastankom pojave "glazbe" mladih, dijelom još aktualne

Budući da su različita nadahnuća, čini se korisnim razlikovati ih prema tipičnim perspektivama, premda su čvrsto međusobno povezane.

a) Postoji na vrhu "teološki" obzor, kadšto tematiziran, ali češće samo uključno življen, u povezanosti s drugim čimbenicima i potrebama. To je, svakako, temeljna točka: ne, na prvotan, odlučujući i specifičan način, "glazba".

- Jako naglašavanje nove slike Boga, kao onoga koji nije samo iznad nas i pred nama, nego "u prvom redu" među nama i u nama. Traženje "imanencije" božanskoga.

- Želja da se dade lice i tijelo ekleziološkim otvaranjima Sabora, s naglašavanjem vjerničke zajednice stilom vazmenije, bratskije, pažljivije i otvorenije za probleme povijesti, mnogoglasnije u svojim govorima, autentičnije u svojoj obrednosti...

- Želja, kao posljedica toga, da se uklone iz slavlja neki oblici koji ostavljaju dojam kao da su "odvojeni" od života i od njegovih govora, od njegovih interesa. Promatranje pretežno negativno, počevši od neospornih činjenica, izražaja u kojima se vidjelo utjelovljeno tradicionalno sveto, posebno liturgijsko: onih u kojima su "stvari" izgledale važnijima od osoba; onih koje su bile sastavljene od arhaizama konvencionalno primljenih i stavljene u igru s praksama čak formalno dostojnim poštovanja, ali životno držanima malo znakovitima. Rat protiv pompozne kićenosti koja zauzima prostore autentične komunikacije. Odvratnost prema "svečanosti" aparata koji nisu i blagdan srca.

- Poistovjećivanje "kulta" i egzistencije. Prijenos, i na područje obrednosti, ponašanja i držanja više vezanih za svakodnevno, sa snažnim naglašavanjem prvenstva antropoloških vrijednosti svake vrste komunikacije.

- Tumačenje, usporedno, liturgijske obnove kao nakane Crkve da preradi obredni dio, uistinu alternativan onomu dogovorno praktici- ranom. Za potkrepu tog očekivanja poslužio je sam način ostvarenja liturgijske obnove, sve više omeđujući izvorno utvrđenu normativ- nost. Rast želje za takvim naviještanjem vjere koji je stvaralac ili uvoditelj vrednota, s verbalnim, zvukovnim, gestualnim govorima koji ne bi bilo samo odsjev prošlosti. Obredni govori zamišljeni pretežno kao izražajna i performativna sredstva sadašnjeg stanja, ako ne čak proročka kvalitetno bolje budućnosti. Na području glazbe, uostalom odsutnost prihvatljivog liturgijskog repertoara na živom jeziku zaje- dno s kritičkim zauzimanjem stajališta prema nekim nezadovoljava- jućim poluslužbenim ili službenim pokušajima nisu mogli ne probuditi želju za nečim pokusnim u potrazi za nečim različitim.¹⁴

- Volja za sudjelovanjem, kao svijest, zdrav protagonizam, suod- govornost, stvaralački doprinos, svjedočanstvo. Alergija prema svim neosobnim ili "omasovljujućim", ili legalistički motiviranim postupci- ma, nesnošljivost prema svakoj vrsti institucionalnih povlastica. "Kla- sna" svijest: takva da zahtijeva, crkveno, stanje i, liturgijski, priznanje nekih kompetencija.

b) Instancije tipičnije kulturne. Općenito je riječ o "konstantama" povezanim s dobnom živahnošću i s posebnim psihološkim znača- jem. U tom smislu imaju poznate dijakronijske i sinkronijske uspo- redbe; ako je slučajno novost u pretjeranosti pojavâ ili u njihovoj radikalizaciji učinjena mogućom novim otimanjem kontroli društva odraslih. Nije međutim ovdje mjesto za opisivanje suvremenoga svi- jeta mladih i fenomenologije njihova ponašanja. Dosta je spomenuti

---

¹⁴ Neka mi se dopuste dva prilično znakovita osobna sjećanja. Prvo: oštra recenzija koju sam objavio u "Il canto dell'assemblea" (br. 25, str. 38) o publikaciji "Inni della Chiesa" (AISC, 1971). Dobio sam odgovor koji me je okvalificirao više-manje kao drskog i umišljenog golobradca. Ali danas ugledni prijatelj cecilijanac kao što je o. E. Papinutti odrekao se (osim ako je to omaška) i običnog spomena tog događaja u potankoj kronici događanja u spomenutoj knjizi *L'isola del buon senso*. Drugo: razo- noda klerika koji su pjevali tekstove latinsko-talijanskog misala iz 1965, što ih je uglazbio (po nalogu jednog mjerodavnog "opslužitelja") vrijedni maestro Luigi Picchi. Npr. pričesna pjesma (str. 484): "Pet mudrih djevice nosilo je i ulje u posudama zajedno sa svojim svjetiljkama".

neke aspekte koji utječu na pitanje glazbenoga i u slavljeničkoj praksi. Posebno:

- traženje "blagdana" kao životnog ambijenta za sazrijevanje identiteta i identifikacije, za razdavanje snaga, za otvorenu konvivenciju među različitim;

- opredjeljenje za jasne i suhe zvučnosti, poticaj tražen u jakoj glasnoći, čar tražena u upornim ritmičko-metričkim skandiranjima, igra povjerena izmjenama i ponavljanjima, isticanje dinamičnim i retoričkim traženjem programatskih vrijednosti ili paradigmatičkih ponašanja...;

- naglašen ukus "posvojenja" shvaćenog kao čin ponovnog stvaranja. Stvaralaštvo kao znak prepoznavanja. Izvornost kao lozinka. Nemirna napetost prema novom osjećanom kao nadvladavanjem i zamišljenim kao napretkom. Estetika koja daje prednost činu "činjenja i govorenja" pred uživanjem u "već učinjenom i već rečenom". Ne slučajno same "partiture" kadšto su zamišljene ili shvaćene kao "otvorene", gotovo kao da traže autora, namijenjene za prilagodbe i vlastita preuređenja;

- davanje prednosti simboličnomu pred racionalnim, evokativnim prilikama i porukama pred afirmativnima; prednost dana kontekstima više nego pojedinim tekstovima; traženje biblijsko-teoloških tematika za potvrdu i gotovo slavljeničko posvećenje vlastitog svijeta vrijednosti (religioznog i političkog); ali i u ovom slučaju poštovanje refleksije, koliko je povezana s kojim emotivnim stanjem, šokantnim ili ugodnim;

- vrednovanje "iskustvenoga" ili "dijaloško-simboličnoga" ponovnim posvajanjem tjelesnosti. Nova držanja, oslobođene kretnje, psihofizička uključenost na različitim razinama. Davanje prednosti prikladnijim glazbenim instrumentima, s karakterističnim i impresivnim obilježjima velikim je dijelom svedivo na takvo usmjerenje, tako živo da se prevodi u neobuzdan nagon.

2. Teškoće pastoralne službe zbog mladenačkih pogleda na liturgijsko slavlje

Nije ovdje mjesto za nabranje stvari koje su dobro poznate i zbog kojih trpe pastiri brižljivije angažirani. Dosta je dozvati u pamet neke činjenice smetenosti i tegobe i neke nerazješive čvorove u stvaranju ljudskoga i kršćanskoga ozračja koje je sve iznenađivalo.

- Zbog određene duhovne, liturgijske i glazbene formacije stariji se kler osjećao frustriranim, s dvostrukim ishodom: zauzimanja stajališta zazorno nepopustljivih ili, obrnuto, posvemašnje popustljivosti. Ovo posljednje međutim više je diktirano strahom da se ne izgubi mladež nego punim povjerenja koje se daje: ali nitko, ni više vlasti, nije imao putokaznu moć rasuđivanja. Odlučne zabrane i propagandni slogani križali su se i u sjedištima pastoralne razradbe. Na pomolu je bilo, još snažnije, stvarno sukobljenje između stavova mladih i zajednica koje se drže uobičajenoga, kao i između neobjavljenih glazbenih prijedloga liturgijskih "zbirčica" i onih zborova uspostavljenih počevši od glazbene obnove Pija X. Ali to je živjelo zajedno s irenizmom političkog čekanja i optimizma; nisu nedostajali pohodači crkve koji su čitali u glazbenom posuvremenjenju znak demokratizacije i modernizacije Crkve. Vrsta mladenačke glazbe izvođene u crkvama postajala je, tako, znak raspoznavanja suvremenosti i starinskosti, sa diskvalifikacijama među susjednim zajednicama i bježanjem osoba u dva smjera, prema opservantskim zajednicama i prema progresivnima.

- Načela teološki bespriječna potvrđena dokumentom CEI glede "Mise za mlade" susretala su se s nenadgladivim konkretnim teškoćama. Misa zacijelo pripada cijelomu narodu Božjemu; mladi se moraju odgajati za zajednički i sakramentalni izražaj cjelokupnih zajednica. Ali kako nastaviti vrednovati sazrele ishode i s pomoću specifičnih govora i prilagodbi "pedagoški" danih u "skupinskim misama"? Integrirajući ih u nedjeljne zajednice? Stavljajući ih u zagrade, u ime "dvostrukog lingvističkog režima" koji traži od mladih strpljivost i izjednačavanje s većinom. Komadajući pjevane dijelove slavlja tako da se daje svakomu ponešto, zanemarujući neprikladnost hibridnosti. U susretu s tim pitanjima razumije se s jedne strane snaga pjesme koja daje ili ruši strukturu i, s druge strane, u uzajamnom odnosu s njom, dvosmislenost uređenja današnjeg pastorala koje bi htjelo promicati liturgijsko sudjelovanje polazeći od dodijeljene povlastice je-

dnoj vrsti pjesme ili glazbe ("svete" ili za mlade, nije važno: odatle proizlazi isti učinak).

Postoji jedno drugo pitanje koje ima svoju plansku i programatsku ozbiljnost: je li liturgijska obrednost takva kakva je danas oblikovana i obavljana, i nakon obnove, u stanju podnositi vrste izražavanja i ponašanja vlastite novonastalim kulturama i samomu sanjanju, uz pretpostavku da još postoji, slavljeničke zajednice, gostoljubivije, blagdanskije i bratskije? Ako da, na kojoj strani se nalaze prave "zloporabe" koje treba prokazivati? Što znači "obnoviti osjećaj svetoga"? O kojem je svetome riječ ako je to ideal "nove evangelizacije"? Kako tumačiti "sakramentalno" ako se još stavljaju u suparništvo "vertikalno" i "horizontalno"?

Ostavljam po strani druga moguća razmatranja koja bi umnožila pitanja. Ta koja su spomenuta već bi bila više nego dostatna za započinjanje razgovora da bi se stiglo u srž problemâ. No, ne izazivaju ih, jer treba činiti svakodnevne odabire, svjesni njihove granice. A onda razgovor ostavlja utopijske horizonte i dobiva "mudrosnu" dimenziju. Postavlja pitanja življenomu i razmišlja o učinjenim iskustvima. Otkriva tu pogreške, nedostatke, teškoće, dvosmislenosti, rizike i sve što se hoće; no zajedno s opomenama koje sadrže smjernice da se griješi manje, ako ne drugo.

Ali moguće je utješiti se, i radi nekog "uređenja terena", radi određenog otupljenja bridova, radi određenog otvaranja široj kulturnoj snošljivosti, radi mogućeg odnosa zajedništva ili, barem, radi boljeg supostojanja u pluralističkim slavljeničkim zajednicama. Evo stoga posljednjeg niza opaski, pitanja, dvojbi koji se ipak mogu pretvoriti u pozitivne poticaje.

3. Pouke koje valja vrednovati kao redimenzioniranje zanosnih odabira ili neumjerenih idealizacija

Već je, iz prethodnih tvrdnji, izišao na vidjelo stav dvostrukog nepovjerenja: bilo prema mitskim ushitima (kao onomu o "svetoj glazbi", pretežno odsječenom od prošlosti i nadahnutim pretežno "institucionalnim" promatranjem Crkve) bilo prema utopijskim impulsima okrenutima budućnosti (koji se ne podudaraju s nadomstrpljivošću kršćanskog naroda i s osjetljivim eshatološkim stanjem

njegove vjere) koji teže prebrzim i preradikalnim redimenzioniranjima oblika i govora, kao da je to dostatno za potvrdu viših i čistijih sadržaja.

Treba priznati da se nije dovoljno slušalo jedno od vidovitih i zdravih načela SC, ono gdje se predlažu opće odredbe za liturgijsku obnovu. To je br. 23, koji uči da se spoje novost i tradicija, na korist istodobno teologalnoga i kulturalnoga.¹⁵

Sada ću, navodeći konkretne primjere, opisati neka od onih uvjerenja koja mi se čine da su bila ne baš najbolje prosvijetljena ili dvosmislena i liturgijski sporne prakse "mladenačke" kulture ili pastoralna "mladih" prošlih godina, ali koji u određenoj mjeri još traju. Očito s upućivanjima usmjerenim izravnije na slavljeničko-glazbeno područje, premda ne valja nikada zaboraviti njihovu neraskidivu povezanost sa svim drugim čimbenicima u igri. Nije moguće, nažalost, ovdje dokumentirati svaku pojedinu tvrdnju, uostalom poznatu onomu tko je malo upoznat s problemima.

a) Područje "obrednosti"

- Obredi (a u njima i obredna glazba) svojom neprekidnošću i trajanjem jamče zajedničku pripadnost svega naroda i ustvrđuju temeljnu istovjetnost povrh nužnih i zakonitih razlika. Mogu postojati pjesme koje djeluju kao "provodnici" onoga što upućuje na vjeru. Destabilizirati te predstavnike znači izvršiti atentat na prianjanja, premda ih katkada treba staviti "u krizu", da se izbjegne opasnost od formalizma i tromosti. Problem "promjene" kulturno je ozbiljan. Iznenadnost i pretjeranost promjena, osobito u ime "mijenjanja radi mijenjanja" potrošačke matice, raskolničko je i isključivo; hoće se baciti prljava voda, a baca se i dijete. Primjene takve postavke mnogostruke su na području kojim se bavimo: apriorističko i nekritičko odbacivanje svega što je bilo latinsko-gregorijansko kao "pastoralno" nevaljanoga; rasprava o (osporavanoj) prikladnosti "zatvorenih repertoara" u značenju relativno stabilnih, promatranih kao kočnica za trajno

¹⁵ Osobito: "neka obnavljanju pojedinih dijelova liturgije uvijek prethodi brižljivo teološko, povijesno i pastoralno proučavanje". To vrijedi i za glazbu, za njezine funkcije i oblike: a današnji su mladi jako manjkavi "povijesnom memorijom". I još: "neka novi oblici, koliko je to moguće, organski izrastu iz već postojećih"...

izbacivanje novih milozvučnih pronalazaka; mistificirajuća slika "mlađe" ili "modernije" Crkve ukoliko je sposobna za određenu "obrednu prijestupnost" ili protegnuta nezasično "posuvremenjivati se" uklanjanjem "već" činjenoga i "već" pjevanoga...

- Obredno raspoređivanje novih glazbenih produkcija, zbog nezaobilazne "centrifugalne težnje" svake vrste glazbe, osobito u težnji za potvrđivanjem, bilo je u stanju stvoriti nepogodnosti ne manje od spomenutih. Na primjer, nova vrsta (da ne kažemo gora od one koju prakticiraju tradicionalni zborovi) spektakulariziranja "isticanjem" odvažnog sastava svirača i pjevača, na vidiku zajednicama, kojima su instinktivne kretnje, navike i običaji koji su prikladniji za druga mjesta; novi "sound", opći i posvjetovljen, nasljedovanja "popijevaka", smještenih u "okvirni obred", s novim spljošnjenjem oblikâ i nepoznavanjem funkcija te rizikom da se u glazbi utopi molitva; neumjereno pojačanje, pritisak glasnoće da se potvrdi živahna slika, ali katkad naprosto i zbog nepažnje prema pitanjima zvukovne ravnoteže između dijelova i ambijentalne akustike...¹⁶

b) "Kulturni" prekršaji

Ovaj izraz, premda se može činiti prejakim, koristan je da se istakne drugi niz elemenata povezanih s našom problematikom. Navodim neke od onih koji mi se čine znakovitijima:

- Vrsta glazbe prihvaćena početka i široko zastupljena u mladenačkim slavljinama ima korijen u kulturama veoma različitim od naše i na njima se hrani. U igri je bilo temeljno postavljanje, posuđivanje, preuzimanje, prilagodba, imitacija... Prednost se davala izražajnosti s pomoću maske pred traženjem izražajne stilske ukorijenjenosti u posebnu povijest i podneblje. Nije posve slobodan od toga ni kratkovjeki "meteor Giombini" koji je prošao nakon nekoliko obećavajućih

¹⁶ Koliko god su se mogle činiti nevelikodušnima i pretjeranima osobama koje su vodile skupine mladih s osjećajem odgovornosti te s kompetencijom i ljubavlju za liturgiju, nisu bili posve netočni neki koloristički izražaji navedene note CEI, kojima su se osuđivale već susretnute "zloporabe" i proboj otvoren novim bukama, površnosti, naglašavanju rubnoga, uvođenju bez kriterija neobičnih i proizvoljnih oblika. Vrsta glazbe mogla je poslužiti kao "bliža prigoda" za takve stvari. Samo stanje nije se moglo poboljšati "vikom", zabranama, prokazivanjem, općenitim poticajima na "formaciju".

sazrijevanja. Samo uobičajeno nazivlje obilno je govorilo tu "glazbo-ovisnost" o stranim uzorima, s upućivanjem katkad "amblematičnim" kao u slučaju nigro-spirituals; ali ponajviše pokazujući znakove razumijevanja sa sekularnom modom i stilovima "novih svjetova". To je moglo zadovoljiti neku želju za "internacionalizmom" čak pobrkanim s "katolicizmom", moglo je brzopleto popuniti praznine dugotrajne liturgijske stagnacije i crkvenog zastoja na razvojnom putu govorâ, uključivši one široko socijalizirane, ali s različitim učincima "bumeranga". Čak i u traženju pjevanja manje mladenačkoga težilo se naširoko, ne poznajući ili kažnjavajući talijanske stvaralačke energije,¹⁷ za koralnim modelima Reforme, za francuskim ili latinskoameričkim prijedlozima; također jer "prekršaji" prema njima, često plod prakticističkoga empirizma, mogli su ostati nekažnjeni i nepoznati velikoj većini.

- Novi dokaz "kulture distance" repertoarâ od javnosti pokazuje se "presađivanjem" pjesama između zajednica bilo odraslih bilo onih "mladih" koji ih uče a da ne raspoložu kojim "audio" pomagalom koje nudi globalnu sliku komada. Posvojenje se tako pokazuje ne samo kao dekadentno, nego često mistificirano do granice podnošljivoga, čak sa nezgrapnima učincima. Isto se događa i sa širenjem više domaćih "ritmičkih" repertoara, nastalih kao plemenski govori različitih skupina, učvrstivši se jedanput određeni gitarski i baterijski "koine". Drugi je dokaz produkcija, posljednjih godina, liturgijskih glazbenika koji puštaju u opticaj pjevanje više talijansko (Machetta, Sequeri, Frisina...); i evo pjesama s kojima se, iako ih vole mnogi mladi, lako prijateljuju i pluralističke zajednice.

c) Melodije i aranžmani

- Najzavodljivije "mladenačko" obilježje glazbe pridaje se tzv. "ritmu", što se zapravo poistovjećuje sa zatvaranjem u metričku krletku fraza; na toj luđačkoj košulji čini se nužnom pobjeda sinkopskih figura ili određenih izvodačkih vještina, kao posebna naglašavanja,

¹⁷ Pokušaj ponovnog približavanja između obnovljene liturgije i "ozbiljnih" glazbenih govora poduzeo je mons. G. Biella, ravnatelj časopisa "Musica sacra", koji je htio uključiti manje "klerikalizirane" skladatelje u prijedloge posebnoga glazbenog dodatka. Ali zbog smrti tako sposobnog čovjeka, inicijativa nije uspješno nastavljena.

anticipacije ili rubati. Tekst tako može biti vrednovan ako su izvodači za to sposobni; ali biva izdan i banaliziran od većine osrednjih ili loših izvodača. Osim u specijaliziranim grupama koje se vježbaju i kane slušati, u ustima normalnih zajednica, i mladih, mnoge "ritmičke" produkcije tako dostižu sravnjenje koje ih izjednačuje s pučkim izvođenjem pretsaborskih sakralnih himana učinjenih smiješnima.

- Dogada se također da mjera, osobito popijevaka, navodi na mijenjanje liturgijskih elemenata koji bi morali biti jednaki za sve i uvijek, kao Slava, Svet, Oče naš. Ima komada koji su izvodi, drugi nude ponavljanja samo melodijski opravdana, drugi pak uvode tropiranje po novom kalupu za naivne "aktualizacije". Ali ostavljajući po strani te slučajeve, redovito je važan "motivčić"; njegova dražest i pamtljivost, s oskudnom pažljivošću na tekstove i kontekste obrednog smještaja. Premala odgovornost skladatelja ili izdavača u ovoj oblasti pridonijela je uništenju odgoja korisnika i uvođenju drugih nepravilnosti i običaja koji prave zbrku.¹⁸

- Jedna druga točka o kojoj se raspravlja odnosi se na katkad "stepenasti proširak" napjeva, tj. na njihovo notno područje. Mladenački repertoari često se modeliraju na vokalna sredstva onoga tko ih izvodi, koje ne mogu bez nepogodnosti reproducirati druge grupe koje, na primjer, nemaju solista ili instrumentalnu podršku.

- Velika neprikladnost mnogih produkcija mladenačkih pjesama jest nužnost pratnje. Bez instrumentalne podrške ostaju blijede ili monotone ili nadidene ili krnje ili čak neupotrebljive. Ima onih koji predviđaju stanke koje treba ispuniti ritmički, drugi uvode modulacije sve više nego prirodne. Neke sugestije koje ih čine privlačnima u diskografskom predstavljanju zatim ih čini upravo Ahilovom petom, u reprodukciji u drukčijim uvjetima i siromašnijim tehničkim sredstvima.

Nije potrebno nastaviti sličnu raščlambu koja se čini prilično apstraktnom, sve ako je u zbilji vođena pred preciznim partiturama u optičaju. To može biti dostatno da učini kojeg manje stručnog revnosa barem pažljivijim.

¹⁸ Sjećam se napora koji sam morao uložiti da protumačim jednom svećeniku i njegovoj skupini da "Symbolum '77" ne može zamijeniti Vjerovanje nedjeljne mise.

d) Tekstovi

O ovome nisu potrebna duga izlaganja jer riječi su u stanju da budu shvaćene od svih.

Obuhvaćene su:

- "Obredna" pažnja da se pjevanje ne prisloni kao "ukrasni predmet" ili kao tašti sjaj u određenim slavljeničkim prijelazima, niti da se uključi jedino zbog tematskih prikapčanja, makar biblijskih, ali vrlo slabašnih; i još neka ne prisiljava na akrobatske transpozicije fantazije prema kojoj srednjovjekovni alegorizam ima okus i blistavost nevinosti. Imam pri ruci jednu knjižicu tek izdanu od mladih za slavljenje ženidbe jedne njihove drugarice. Zaslužuje upravo cenzuru koja se može motivirati preciznim riječima dopisa CEI iz 1970.: "Tekstovi (s dostojnim napjevima) sa sentimentalno-sociološkom pozadinom, nejasno religiozni, štoviše doktrinalno optuživi..."¹⁹ Jedna druga zgoda koja mi je udarila u oči ovih dana jest izvođenje jednoga od starih Giombinievih "psalama" (a nalazimo ga još u knjižicama za crkvu) na "Kontrafestivalu u San Remu" što ga je organizirao Ferrara tijekom svoje televizijske "istrage". Bez ijedne protuvjerske naznake ili "diskriminatorske" nakane. Taj je psalam naprosto bio "u svojoj kući", u savršenom skladu s prigodom.

- "Duhovna" ili štoviše naprosto "etička" pažnja, protiv lažnosti nekih izraza, protiv retoričke nerazboritosti nekih ekstremističkih tvrdnji koje su puka pietistička ili mistikoidna standardizacija. Koliki su se učinci zaigrali na sve ili ništa: izjave božanske ljubavi zbog kojih bi se zacrvanio istinski svetac, ili pseudo-pokorničkog siromaštva, ili svjedočkog zalaganja da se učine bezbojnima vazmeni anđeli. "Stidljivost" molitve koju nas liturgijski stil uči veoma je daleko od takvih dramatičnih zanesenosti.

---

¹⁹ I ova greška, koja je za osudu, otkriva se u programu odvijanja obreda "prinošenja" darova. Zaručnici pripremaju oltar, nazvan "prvi stol njihove obitelji", dodajući jedno mjesto za stolom, za "pozivanje Isusa" kao gosta na večeru. Besmisleno teološko i simboličko izokretanje, učinjeno uz pristanak jednoga od svećenika "koji vrijeđe" i uz divljenje prisutnih "originalnosti", određenoj da postane "zarazna".

- Barem literarnu pažnju ako se ne dospijeva do poetskoga. Ustihovljenje drage stare pjesme "Corrierino dei Popoli" nije nikada ušlo u školske antologije, ni u one najotvorenije... Dok se u liturgiji širi pjesmica izražena u tom stilu. Napast navođenja ovdje je snažnija nego igdje, sa svom neprilikom izbora.²⁰

***

Dokumentacija brza, a ipak predugačka. Mnogi elementi, različite prirode; mnoge problematike i nijedan zaključak. Nije na meni da ih donosim, ako ne za moju specifičnu oblast odgovornosti. Ali ni globalni govor nije neutralan, upravo kao trpljen. Nadasve takav je da izaziva niz unakrsnih reakcija sa suprotnih strana, jer ni s jednom od njih nisam sklopio izričit sporazum solidarnosti. Upravo je bila ova nakana: ponovno postaviti pitanje u nepovoljnom stanju intelektualne tromosti i političkog iščekivanja. Ali i pastoralne zbrke. Ako se hoće: "izvanredni glasni ispit savjesti", više da se shvati i raspoznaje nego da se nešto osudi ili netko posebno pohvali. Sa željom da se ispituju mnogi, na različitim razinama. Je li slobodno sanjati da, kako bi se obnovila molitva, postanu bistriji um i "mlađe" srce različitih komponenata naših zajednica? Samo tako i tada imat ćemo i novu pjesmu: onu koja se, čak i iznad naših teških ukusa, sigurno sviđa Bogu.

---

²⁰ Evo nekoliko odlomaka (prvih koji su mi pali u oči) iz knjige jedne crkve koju poslužuje jedna redovnička zajednica, nedaleko od kuće. Prepisujem i interpunkcijske znakove: "Mrlja svijeta sebičnost ljudi, uništavaju i osuđuju onoga tko ništa ne vrijedi, pred tim stvarima ima onih koji proklinju, ali sin moćnoga, Krist, što kaže? Neka budu jedno da svijet vidi... la la la la." Malo dalje: "Oprosti mi, moj Gospodine, sve moje zlo: oprosti mi, moj Gospodine, oprosti mi moj Bože. Kako pritišće zlo, zlo koje ti nanosim i kako je tvrdo srce: hladnije je od leda. Ne, nemoj me ostaviti i daj mi svoj mir; neka sav moj život bude samo ono što se tebi sviđa."